

Dejiny slovenského múzejníctva (MUI_336)

6. prednáška

-

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Mgr. Martin Vitko

Filozofická fakulta Masarykovej univerzity

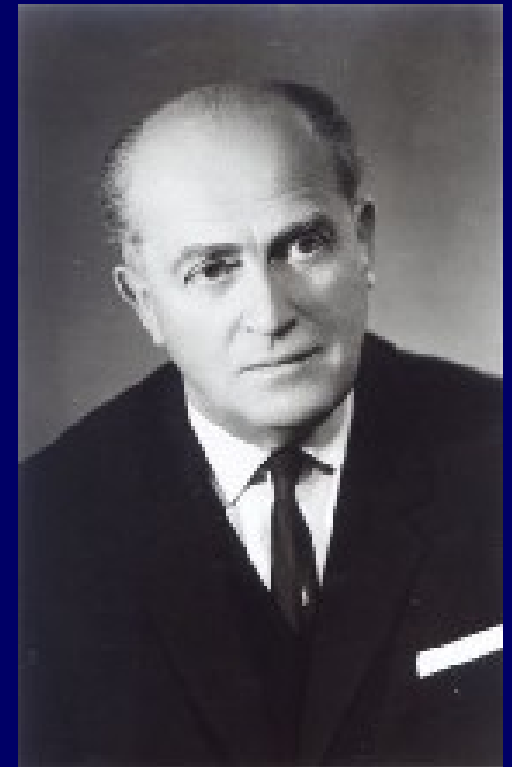
Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- vojnové udalosti spôsobili múzejníctvu značné škody a straty
  - **Slovenské múzeum v Bratislave**
- opravy poškodených budov; ošetrovanie predmetov
- pretrvávajúci nedostatok kvalifikovaných pracovníkov
- obdobie rekonštrukcie a hľadania novej platformy v zmenených politických pomeroch

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- obnovenie činnosti **Zväzu slovenských múzeí**
- tri druhy múzeí: **štátne, spolkové, mestské**
- vznik nových múzeí
  - **Múzeum Slovenskej republiky rád v Prešove (1947)**
  - **Technické múzeum v Košiciach (1947)**
    - **Štefan Butkovič**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- návrh na zoštátnenie **Slovenského národného múzea** i **Slovenského múzea** (už v dobe SNP) - realizované po Februári 1948
- postupne **poštátnenie všetkých múzeí na Slovensku** -> rovnaká platforma pre ich fungovanie – zabezpečené hmotné podmienky
- múzeá pretvárané na **významné centrá politicko-výchovnej práce** – prvoradá úloha reinštalovať expozície (spočiatku nekoordinovane)

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Formovanie slovenského múzejníctva

- prebiehalo v konkrétnej spoločensko-politickej situácii
  - prvá päťročnica, kolektivizácia, industrializácia, údernícke hnutie...
- zmena zahranično-politickej orientácie na ZSSR
  - vzorom sovietski múzejníci
- múzejníctvo dostalo v novej spoločnosti významné postavenie
  - zasahovanie do všetkých oblastí spoločenského života
  - aktívne pôsobenie na výchovu širokých mas

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Vládna muzeálna komisia

- Muzeálne oddelenie na Povereníctve kultúry (1953)
- stály poradný zbor – **Vládna muzeálna komisia**
- úlohy:
  - vymedziť program jednotlivých múzeí a ich zberné oblasti
  - vykonať reorganizáciu múzejnej siete
  - vyjasniť právne postavenie múzeí
  - vyriešiť kádrovú otázku
  - zriadiť ústredný poradný orgán pre otázky múzejníctva
  - zabezpečiť kultúrno-osvetové využitie múzeí
  - vydať štatúty múzeí a zákon o múzeách

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Zväz slovenských múzeí

- odbornovo-poradenská funkcia pre riadiace orgány
- metodické usmerňovanie činnosti múzeí
- vydávanie muzeologickej tlače
- spolupôsobenie pri školení múzejných pracovníkov
- organizovanie zjazdov
- vydávanie obežníkov
- príprava múzejného zákona
- **medzikrajové porady a krajské aktívy** = užšie fórum pre otázky ideologického zamerania

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Organizovanie prvej siete múzeí na Slovensku

- **Jednotná sieť múzeí** – vymedzenie zberných oblastí jednotlivých múzeí; regionálny výskum a dokumentácia
- **ústredné, krajské, okresné, miestne múzeá**
- krajské múzeá – funkcia metodických stredísk v krajskej múzejnej sieti (Trnava; Bojnice/Banská Bystrica; Košice)
- krajské + okresné múzeá – vlastivedný (všeobecný) charakter
<- **Štatút okresných vlastivedných múzeí (1953)**
- špecializované múzeá – osobitné poslanie, celoslovenská pôsobnosť v danom odbore

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Organizovanie prvej siete múzeí na Slovensku

- **Slovenské národné múzeum + Slovenské múzeum** – celoslovenská pôsobnosť, vlastivedný charakter, totožné poslanie → čo s nimi??
- **organizačný poriadok Slovenského múzea (1951)**
  - zárodky metodického pôsobenia vo vzťahu k ďalším múzeám
- **nový štatút Slovenského múzea (1956)**
  - štátny vrcholný muzeologický ústav hmotnej kultúry a pamiatok slovenského ľudu
  - metodicko-poradenská činnosť v oblasti muzeológie
  - viesť a spravovať ústrednú muzeologickú knižnicu a dokumentáciu, ako aj ústrednú evidenciu múzejných zbierok na Slovensku

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Organizovanie prvej siete múzeí na Slovensku

- nové špeciálne, krajské, okresné vlastivedné múzeá; pamätné miesta a pamätné izby s múzejnými expozíciami
- reinštalovanie starých a vznik nových múzejných expozícií
- centrálné múzeá: **Slovenské múzeum** (Bratislava)
  - **Slovenské národné múzeum** (Martin)
  - **Technické múzeum** (Košice)
  - **Múzeum Slovenského krasu** (Liptovský Mikuláš)
  - **Banské múzeum D. Štúra** (Banská Štiavnica)
  - **Lesnícke a drevárske múzeum** (Zvolen)
  - **Múzeum V. I. Lenina** (Bratislava)
  - **Múzeum Slovenského národného povstania** (Banská Bystrica)

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- **krajské:** Žilina, Bojnice, Banská Bystrica, Košice, Prešov, Trnava
- **okresné a mestské:** Bratislava, Piešťany, Skalica, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Púchov, Komárno, Levice, Nová Baňa, Ružomberok, Kremnica, Banská Štiavnica, Zvolen, Filákov, Rimavská Sobota, Kežmarok, Poprad, Levoča, Gelnica, Spišská Nová Ves, Bardejov, Zlaté Moravce
- **literárne (pamiatkové) múzeá:** Múzeum Janka Jesenského (Bratislava), Múzeum Petra Jilemnického (Svätý Jur), Múzeum Pavla Országha Hviezdoslava (Dolný Kubín), Múzeum Jána Kupeckého (Pezinok)
- **múzeá v objektoch štátneho kultúrneho majetku:** Červený Kameň, Oravský Podzámok, Betliar, Krásna Hôrka, Hodkovce, Sv. Anton
- **galérie:** Slovenská národná galéria (Bratislava); krajské galérie v Košiciach, Banskej Bystrici; okresné galérie v Nitre, Liptovskom Mikuláši, Prešove a Oravskom Podzámku

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Organizovanie prvej siete múzeí na Slovensku

- začlenenie múzeí do systému ľudovej správy (1954) – **zákon o národných výboroch** -> poštátnenie dovtedajších spolkových múzeí – národné výbory prevzali zodpovednosť za priame riadenie a usmerňovanie práce múzeí
- **Perspektívny plán výstavby siete múzeí na roky 1954–1960** – vypracovaný Muzeálnou radou s určením profilu a zamerania jednotlivých múzeí
- za obdobie 1948–1961 pribudlo približne 30 múzeí; v r. 1963 celkovo **83 múzeí** na Slovensku

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Organizovanie prvej siete múzeí na Slovensku

- priznanie charakteru vedeckého pracoviska:
  - **Slovenské národné múzeum** (Martin)
  - **Slovenské múzeum** (Bratislava)
  - **Technické múzeum** (Košice)
  - **Východoslovenské múzeum** (Košice)
- Slovenská akadémia vied neuznávala muzeológiu za vedu

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- **Smernice pre nákup zbierkových predmetov (1953)**
  - možnosť nakupovať zbierkové alebo iné dokumentárne predmety od súkromných osôb, ale len v prípadoch, kedy hrozí nebezpečie ich straty a zničenia
- **Pokyny na vykonanie súpisu zbierkových predmetov v múzeách (1953)**
  - v rámci súpisu národného majetku museli všetky múzeá evidenčne podchytiť všetok materiál
  - **Knihy prírastkov**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Program československého múzejníctva (1954)

- **Rezolúcia zo zjazdu českých a slovenských múzeí:**
  - pomáhať strane a vláde šíriť vedecký svetový názor
  - propagačnou činnosť pomáhať rozvoju poľnohospodárstva a budovaniu pohraničných vlastivedných múzeí
  - sledovať významné súčasné udalosti a ich odraz v zberných oblastiach
  - pre prácu v múzeách získať dobrovoľníkov zo závodov, družstiev či spoločenských a mládežníckych organizácií
  - vedecká, zberateľská, výstavná a masovo-politická práca v múzeách sa mala opierať o príklady sovietskej vedy

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- **edičná činnosť**
  - zánik tlačových orgánov Muzeálnej slovenskej spoločnosti
  - *Múzeum; Pamiatky a múzeá*
- **vzdelanie pracovníkov múzeí**
  - krátkodobé školenia, kurzy a semináre s problematikou múzejnej práce
  - organizované **Povereníctvom kultúry, Zväzom slovenských múzeí, Kabinetom muzeálnej a vlastivednej práce**
  - **Stredná osvetová škola (Bratislava)**
  - **Univerzita J. E. Purkyně (Brno)**

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- **dokumentovanie súčasnosti**
  - príprava na perspektívne budovanie múzejných expozícií obdobia socialistickej výstavby
- **dočasné tematické výstavy**
  - vlastivedné múzeá
  - tematika budovania socializmu
  - prispievať k upevňovaniu socialistickeho vlastenectva
- **Týždeň múzeí**
  - **UNESCO** prostredníctvom **ICOM-u**; prvý ročník v **1956**
  - propagácia múzeí, múzejníctva a múzejnej činnosti vôbec

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Muzeologický metodický kabinet (1954)

- **Slovenské múzeum – Ján Hanušin**
- v r. 1959 pri SM zriadené odborné, metodické a dokumentačné pracovisko – **Kabinet muzeálnej a vlastivednej práce** (od r. 1969 **Muzeologický kabinet**)
- **úlohy:**
  - vedecko-výskumná a odborná-poradenská činnosť
  - edičná činnosť, dokumentácia a evidencia
  - organizovanie odborných školení, konferencií, seminárov a aktívov múzejných pracovníkov
  - vydávanie odbornú múzejnú tlač

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

- **Rozvoj a prehĺbenie ideovej účinnosti osvetovej práce (po XI. zjazde KSČ; 1958)**
  - šíriť vedecký svetonázor; vysvetľovať a presadzovať politiku strany
  - expozície a študijné zbierky prísne budovať na princípe marxizmu-leninizmu
  - viac sa venovať propagácií vnútornej politiky, predností ľudovodemokratického zriadenia, úspechov socialistickej výstavby a pokroku v rozvoji vedy, techniky a umenia -> budovanie **oddelení socialistickej výstavby**
  - pozornosť venovať i významným výročiam

Slovenské múzejníctvo v rokoch 1945–1961

Zánik múzejného zväzu na Slovensku (1960)

- posledná etapa poštátnenia múzejníctva pred prijatím múzejného zákona
- dobrovoľné rozpustenie **Zväzu slovenských múzeí** (30. 11. 1960)
- Jeho úlohy boli zaistené orgánmi štátnej správy – **Kabinetom muzeálnej a vlastivednej práce**